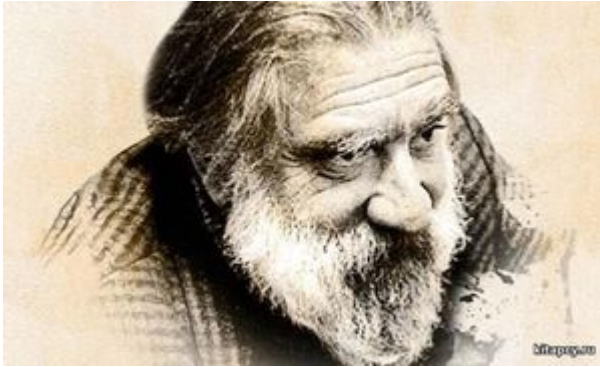

Jan Ýüjel

Category: Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Sözler, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 21 январа, 2025

Jan Ýüjel JAN ÝÜJEL

Jan Ýüjel, modernist türk şahyry. Gödeksi, emma çynlakaý dili we bariton sesli goşgy okaýşy bilen türk poeziýasynda täze bir ugur döredipdir. Birpartiýalylyk döwründe Bilim ministri bolan Hasan Aly Ýüjeliň maşgalasynda 21.08.1926-njy ýylda Stambulda dogulýar. 1943-nji ýylda ýakyn dosty we Ankaranyň Atatürk adyndaky liseýinde bile okan ýoldaşy Gazy Ýaşargil bilen bile daşary ýurda okuwa gitmäge hukuk gazananam bolsa, şol wagt ministr wezipesindeki kakasy Hasan Aly Ýüjel: «ministr bolansoň öz ogluna ýardam etdi diýerler» diýip, oglunyň daşary ýurda okuwa gitmegine garşy bolýar. Gazy Ýaşargil oňa, munuň nädogrudygyny düşündirip, özüniň, ogly Janyňam öz güýçleri bilen okuwa girendiklerini we okamak üçin özleriniň harajat toplandyklaryny aýdýar. Jan Ýüjel Ankara we Kembrij uniwersitetlerinde latyn we grek dillerini öwrenýär. Dürli ilçihanalarda terjimeçilik edýär. Londonda «BBC» halkara telekanalynyň türkçe bölümünde alyp baryjylyk (spiker) edýär. Harby gullugy Koreýada geçirýär. 1958-nji ýylda Türkiýä dolanandan soňra, birsalym Bodrumda we Marmarisde turist ýolbeledi bolup işleýär. Soňra özbaşdak terjimeçi we şahyr hökmünde Stambulda ýaşaýar. 1956-njy ýylda Güler Ýüjel bilen nikalaşýar we Gözel, Su atly iki gyzy, Hasan atly bir ogly bolýar. Soňra Köne Daça (Eski Datça) ýerleşýär we hepdelik «Leman», aýlyk «Öküz» jurnallarynda makalalary we goşgulary çykyp başlaýar. Prezident Süleýman Demirele kemsidiji sözleri aýdandygy üçin jogapkärçilige çekilýär. Ýüjel şol wagtky

saýlawlarda Erkinlik we Daýanyşma partiýasynyň (ÖDP) hataryndan Izmiriň halk deputatlygyna dalaşgär bolýar. 12.08.1999-njy ýylda aradan çykan şahyr öz halaýan günebakar gülleri bilen Datçada jaýlanýar. Döredijiligi: Jan Ýüjel 1945-65-nji ýyllarda «Yenilikler», «Saýlanan hekaýalar», «Beraber», «Dost», «Ant», «Imeje», «Papirus» jurnallarynda işleýär. Has soňra «Yeni dergi», «Birikim» «Sanat emegi», «Yazko Edebiyat» «Yeni düşün» jurnallarynda çykan goşgulary, makalalary, terjimeleri bilen tanalan Ýüjel 1965-nji ýyldan soňra syýasy temalarda-da eserler bermäge başlaýar. 12.03.1971-nji ýylda Maodan we Çe Gewaradan terjimeler edendigi üçin 15 ýyl azatlykdan mahrum edilýär. 1974-nji ýylda amnistiýa esasynda tussaglykan boşadylýar. Tussaglykdan soňra türmedekä ýazan «Bir syýasatçynyň şygrylary» atly kitabyny neşir etdirdi. 13.09.1981-nji ýyldaky döwlet agdarylyşygyndan soňra haýasyzlygy wagyz edýär diýilip, «Reňbereň» kitaby neşir edilenden soňra halka ýaýradylman toplanýlar. 1962-nji ýylda Angliýadaka 1709-njy ýyldan galan latyn elipbiýinde daşbasma usulynda çap edilen türkçe dil bilimi kitabyny tapmagy gyzgyn seslenme döredýär. Goşgularynda argo we jynsy duýgulary oýarýan söz düzümlerini ýygy-ýygýdan ulanýandygy üçin köp tankyt edilen Ýüjel ilkinji goşgular kitaby bolan «Ýazma» ýygýndysyny 1950-nji ýylda çykardýar. Jan Ýüjel jemgyýetçilik duýguçyllygynyň agdyklyk edýän goşgylarynda ýiti dili we özboluşlylygy bilen ünsi özüne çekipdir. Şahyryň goşgularynda tebigat, adamlar, hadysalar, garaýyşlar, şatlykly we gynaňly pursatlar, duýgular çuňňur işlenilýär. Goşgularynyň köpüsi ýakyn adamlary bilen baglanyşyklydyr. «Maşgalama» («Maaile») şahyryň kitaplarynyň birine goýan adydyr. Şahyr üçin maşgalasy hemme zatdan ýokardadyr, aýaly, çagalary, agtyklary, ene-atasy... Olar bilen aralaryndaky mähirli maşgala gatnaşyklaryny goşgularyna siňdiripdir. «Körpe gyzym Suwa», «Gözele», «Täze Hasana ýol pendisi», «Durmuşda men hasam kakamy söýdüm» atly goşgulary bu goşgularyň diňe käbirleridir. Jan Ýüjel Şekspirden, Bertold Brehtden terjimeler edýär Onuň terjimeleri originalyna bagly bolman, erkin we hödürülenýän jemgyýetine laýyk görnüşde edilen terjime eserlerdir. Şekspiriň meşhur «to be or not to be» jümlesini «ýene bir mümkinçilik bar, olam ölmek diýersiň» («bir ihtimal daha var, o da ölmek mi dersin») görnüşinde türkçeleşdirip beripdir. 1959-njy ýylda ilkinji gezek neşir edilen «Her çemenden» («Her boýdan») atly

kitabýnda dünýä edebiýatyndan eden terjime goşgularyny erkin ýagdaýda, emma örän ýokary derejede türkçä terjime etmegi başarypdyr. 12.08.1999-njy ýylda ýogalan Ýüjel Izmir munisipialetiniň başlygy Ahmet Piriştinanyň tagallasy bilen 17-nji awgustda Datça getirilýär we şol gün Göljük ýer titremesiniň bolan güninde jaýlanýar. Köpçülikleýin spirtli içgileri içmäge bahana bolýandygy üçin Datça häkimligi şahyryň belli ýylyny bellemäge rugsat bermändir. «Mekanyň Datça bolsun» atly kitap ýazandygy üçin Datça şäherinde jaýlanan Ýüjeliň mazary Datçadan başga ýerde şahyryň adyna ýatlama agşamlarynyň guralýandygy üçin ýykyldy we mazar daşy döwülip aýryldy. Mazarynyň ýakynyndaky «Jan öýi» kompleksi bolsa onuň yzy bilen ýapyldy. Käbir kitaplary: «Söýgi diwary», «Ölüm we oglum», «Gök ýokundy», «Janpida», «Sesleriň sessizligi», «Iň uzak aralyk», «Biraz öwrenişdim», «Ýaprak dökümi» we başgalar...

• **Jan Ýüjelden käbir jümleler:**

1. «Men ol gam çekmesin diýip üstüne titrärdim, ol bolsa meni mydama üşeyändir öyderdi...»
2. «Zenandan perişdelik tama edýän bolsaň, oňa jennetiňi bagyşlamalyşyň».
3. «Köp gülýän adama mylakatly çemeleşiş, çünki ol bir ýerlerde mydam ýekelikde aglaýandyr...»
4. «Gitdiňmi erkek ýaly git! Hatda aýrallyk hem saňa hormat goýsun».
5. «Aslynda hiç kimiň hiç kimden artykmaç ýeri ýok, biri has gowy ýalan sözleýär, biri öz oýnuny has ussatlyk bilen ýerine ýetirýär. Bar bolany...
6. Ýurduň ikä bölünmegini isleýän. Bähbitparazlar, binamyslar, ýaranjaňlar bir tarapa, ar-namysly, zähmetsöýerler, watansöýijiler bolsa bir tarapa...»
7. «Durmuşda hemme zady bir adama baglama. Çünki ony ýitireniňde hemme zady birden ýitirersiň».
8. «Kiçijikkäm ýerde çörek owuntygy görsek, ejem «al-da

ýokarda goý balam, guşlar iýer» diýerdi. Söýenlerimizi mydama
ýokarda goýduk, guşlar iýdimi näme?!.» Ýazyjy şahyrlaryň we
alymlaryň terjimehaly